

znalostí české a evropské dramatické tvorby (srovnávání her slovinských autorů např. s dramaty F. Schillera, A. Jiráska, bratří Mrštíků aj.). Jedni psali o epochálním díle o slovinském dramatu a o první celistvé studii o slovinském dramatu a divadle. Obdivovali *energii českého kulturního pracovníka, který veškerou látku probral a přehodnotil*. A. Lah se ovšem dále zmiňuje, že Wollmanovo dílo nebylo ve Slovinsku přijato bez výhrad, že mu z různých, spíše názorových než literárně kritických pozic vytýkali mj. *literární panslavismus*.

Jak A. Lah ve své stati uvádí, po roce 1945 vyšly ve Slovinsku o Wollmanovu Slovinském dramatu pouze dvě zmínky nejpovolnějších autorů. Teatrolog France Koblar ve svém důkladně zpracovaném díle *Slovenska dramatika I (1972)* v úvodu píše, že Wollmanovo dílo má *neocenitelnou hodnotu sebraným materiálem* a že to jsou ve skutečnosti *dějiny dramatu a divadla*.

Nejvýznamnější slovinský historik divadla a česko-slovinských styků v oblasti divadla a dramatu Dušan Moravec psal o Wollmanově knize již ve své práci *Gledališki obiski (1962)*. Zmiňuje se v ní o své návštěvě u Wollmanů v Praze v roce 1961, kdy se ho zeptal, jak vznikala jeho vědecká díla o dramatice jižních Slovanů. F. Wollman mu mj. odpověděl: *„Tenkrát jsem byl mladý a věděl jsem, jak si dobře zorganizovat čas. Ve vídeňských knihovnách jsem si přečetl veškeré materiály, které tam byly přístupné. Nejprve jsem psal do měst, kam jsem měl v úmyslu jet bádát, a tam mi připravili veškerý materiál. Když jsem přijel např. do Sofie, řekli mi: celá knihovna pracuje jen pro vás.“* Podrobněji psal o F. Wollmanovi a jeho teatrologických pracích D. Moravec v monografii *Vezi med slovensko in češko dramo (1963)*. A ve své nejnovější knize *Temelji slovenske dramaturgije (1990)* Dušan Moravec mj. napsal, že vydání Wollmanovy monografie bylo v té době epochální, třebaže to byl pouze ojediněle hodnocený a uznávaný čin. Jestliže v době svého vydání byla Wollmanova práce základní knihou o slovinské dramatice, pak dnes znamená jedno z vrcholných děl ve vzájemných česko-slovinských kulturních stycích.

Překladatel A. Lah doplnil nejen rejstřík, který pro Wollmanovo vydání připravila Nina Wollmanová, nýbrž připojil velmi cenný soupis názvů a autorů všech slovinských divadelních her, dramatizací a libret, o nichž se F. Wollman ve své knize zmiňuje. Stal se tak spoluvůrcem jedinečného komplexního moderního díla o dějinách slovinské dramatiky, jehož autorem byl slavista, jugoslavista, slovenista a teatrolog Frank Wollman.

Ivan Dorovský

Nejen o literatuře

Červeňák, A.: Ruská literatura v súčasnom svete. Bratislava-Nitra 2005, 184 stran.

Prof. PhDr. Andrej Červeňák, DrSc., je jedním z nejvýkonnějších a nejagilnějších slovenských rusistů, jedním z hybatelů tamní rusistiky. Jeho zájem patří nejen klasické ruské literatuře – za nejnámější lze zřejmě považovat jeho práce o F. M. Dostojevském – ale literárnímu a kulturnímu dění obecně. Právě o tom ke čtenáři promlouvá i *Ruská literatura v súčasnom svete* prezentující výběr autorových statí, zčásti již uveřejněných, seřazených do tří oddílů: *Problémy revalorizácie, Trvalé hodnoty a Problémy poetiky*.

A. Červeňák svoji knihu otevírá krátkou obzorovou statí *Národná sebaidentifikácia a ruská kultúra*, ve které si všimá role ruské kultury v současném světě a nezapomíná zmínit nejen její „trvalé hodnoty“, ale i fakt, že je jedním z klíčů k otevírání ruského trhu, tedy

globálního byznysu. Další dvě stati tohoto oddílu (*Bytie a čas literatúry* a *Globalizácia a globálne myslenie*) si už kladou daleko vyšší cíle – propojují nejen ruskou literaturu, ale obecně literaturu s obecným pohledem na kulturu a její roli v současném světě. Červeňákovy úvahy přesahují ze současnosti do minulosti i do budoucnosti, oscilují mezi poučeným pohledem literárního historika a filozofujícím kritikem postmoderny s její rezignací na budoucnost (s. 50), zatímco jeho bytostnou snahou je hledat smysl života a jeho náplně realizované lidmi v antro-po-socio-kulturní realitě (s. 41). Ve svých úvahách dokáže spojit poznatky několika vědních disciplín, mj. fyziky a biologie, tak, aby se jeho pohled přiblížil skutečné globálnímu nahlížení světa jak v jeho samovývojové dynamice, tak v oné části, kterou „spolutvoří“ člověk.

V druhém oddíle knihy nalezneme čtyři stati – jednu věnovanou N. V. Gogolovi (*Hľadač jednoty nejednotného*) a tři z nich pak F. M. Dostojevskému – *Načo žije (taký) člověk*, *Tragédia otcov a detí sveta* a *Ukrižované dobro*. Všechny jsou statemi zčásti obzrovými, zčásti pak naopak cílenými „ponory“ do specifických otázek spojených nejen s literární historií, ale zejména s tím, jak je v dílech obou géníů ruské literatury 19. století zachycen člověk a jeho svět. Červeňák dokáže pochopit Gogolova *Vybraná místa z korespondence s přáteli* jako odraz touhy po jednotě nejednotného světa (s. 77-78), v Dostojevském cení opuštění binárního principu a včlenění trinarity jako nástroje polylogu i celkového náhledu na svět i člověka (člověk přírodní, sociální a duchovní, jak je reprezentován viděním tří bratrů Karamazových ve stejnojmenném románu – s. 102). Následně je v poslední ze studií kniže Myškin z Dostojevského *Idiota* reprezentován jako prubířský kámen pro ostatní postavy reprezentující druhou polovinu 19. století v ruské společnosti – podle názoru Červeňáka se v ní stal Myškin zbytečným, absurdním i jako ideál (s. 129).

I poslední oddíl obsahuje čtyři stati – *Oxymoron jako umelecký princíp*, *Polyfonizmus jako trojhodnotová logika*, *Na margo predsémantických prvkov umenia* a *Na okraj žánru Bratov Karamazovovcov*. I v nich vystupují do popředí jednak autorovy schopnosti jít „do hloubky“ a propojit literaturu se širším kontextem; oxymorón chápe jako zachycení takového nesouladu, který nejde vyjádřit v jiné podobě (s. 145), ukazuje, proč mohly jiné pojetí kauzality i jeho důraz na mikrokosmos lidské duše ve spojení s vnějším makrosvětem u Dostojevského znamenat mohutný myšlenkový impuls pro Einsteina, klade otázku, zda původní antropologická jednota dávné minulosti nenastoupí jako jedna z variant možné budoucnosti (s. 174) a vrací se nakonec opět k románu *Bratři Karamazovovi*, k jeho myšlenkovému poselství a jeho žánru a vyslovuje názor, že vzhledem k tomu, že zachycuje vlastně tři období lidské civilizace (mytologické v postavě Dmitrije, náboženské v Aljošovi a scientistické reprezentované Ivanem), bylo by možno jej označit jako ságu lidského rodu (s. 182).

Ačkoli některé z názorů již Červeňák prezentoval dříve, souhrn působí velmi svěže a inspirativně. Cením si na něm především snahu opřít se o výsledky bádání řady vědních disciplín, neuzavřít literární historii a teorii v nich samých, ba naopak – ukázat, nakolik těsně jsou spjaty s obecnými zákonitostmi „stavby světa“, které platí i pro ně, třebaže na to literární věda často zapomíná. Badatelův stálý důraz na mnohovýznamovost a na překračování tradičních duálních stereotypů, stejně jako na stále opakované kladení otázky po možné harmonizaci vztahu mezi člověkem, lidmi a přírodními silami a zákonitostmi může být pro mnohé dokladem významu synergie poznatků přírodních i humanitních věd při snaze o dobrání se komplexnosti nahlížení i na „dávno známé“ literární artefakty.

Josef Dohnal